

Vyjádření školitele Jakuba Rákosníka k průběhu studia Bohumila Melichara a k disertační práci

“ Srp a kladivo versus hvězdy a pruhy. Dělnická třída v meziválečném Československu mezi komunistickým a kapitalistickým modernizačním projektem ”

předkládané v roce 2024 na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FFUK

I. Hodnocení celého doktorského studia

Mgr. Bohumil Melichar zahájil doktorské studium v roce 2017. Měl jsem možnost s doktorandem úzce spolupracovat již během jeho předchozího studia a sledovat jeho postupný profesní růst, který mě těšil. Jako doktorand si od počátku počínal velmi činorodě. Již v prvním roce studia absolvoval měsíční stáž na University of Warwick díky spolupráci s tamní historičkou Annou Hájkovou. Od počátku svého doktorského studia rovněž rozsáhle publikoval recenze, populárnější články i odborné stati, ať již sám nebo ve spolupráci s dalšími mladými badateli (v tomto směru zvláště s dalším z mých doktorandů Jakubem Vrbou). Již od prvního roku studia nezanedbával ani participaci na vědeckých konferencích. Rovněž již během raného stádia studia obdržel a splnil grant SVV na téma „Karlín a Kingsroad: Dva rozdílné světy – srovnání politické úspěšnosti KSČ a CPGB.

Množství jeho jednorázových přednášek i volitelných kurzů v rámci ÚHSD bylo uspokojivé. V druhém roce studia spolu s Vrbou realizovali volitelný semestrální kurz o meziválečném komunistickém hnutí.

Své povinnosti v průběhu studia doktorand plnil řádně a včas. Jen ve výjimečných případech bylo žádáno o odložení splnění některé z povinností, což bylo podloženo vážnými relevantními důvody, jež jsem ochotně akceptoval a doporučil oborové radě.

S Vrbou a M. Dolejským rovněž žádali o grant GAUK, v roce 2019 nejprve neúspěšně, později však úspěšně, z něhož posléze vzešla v roce 2024 – podle mého názoru vynikající – pětisetstránková edice meziválečného komunistického tisku opatřená rozsáhlou úvodní analytickou studií, na jejímž vytvoření se Melichar podílel.

Později začal pracovat pro Ústav pro studium totalitních režimů, což směřovalo jeho další výzkumy, které však – spíše více než méně vhodně – konvenovaly zaměření jeho disertačního výzkumu, byť jej na druhé straně časově velmi zatěžovaly, a proto i psaní disertační práce trvalo poměrně dlouho.

Celkově mohu říci, že B. Melichar splnil má pozitivní očekávání a svého postgraduálního studia se zhostil velmi zodpovědně a úspěšně.

II. Celkové zhodnocení disertační práce

Z hlediska základních parametrů odborné práce hodnotím dizertaci kladně. Z jazykového hlediska je kvalitní. I když doktorand při její finalizaci pod tlakem času spěchal, výslednou formu textu neodbyl.

Rovněž z hlediska struktury textu považuji práci za zdařilou. Je rozdělena do šesti tematických kapitol (plus úvod a závěr), kdy každá je věnována některému z ústředních pojmů, důležitých pro pojmenování, uchopení a hodnocení reality. Rovněž oceňuji, že každou kapitolu autor obstaral stručným shrnutím. Jak jsou kapitoly relativně dlouhé a obsahují hodně odkazů na dobové zdroje a přímé citace z nich, nejsou vždy úplně přehledné (což není zpravidla vina autora) a snadno může čtenáři uniknout hlavní linka argumentace.

Ztotožňuji se s autorovým východiskem, že i vysoce manipulativní propaganda vždy musí stát na robustním základu příjemcům důvěrně známých narativních figur a symbolů, jinak by byla nesrozumitelná a adresáti by ji nebyli ochotni její zobrazování reality přijmout za své.

Výzkumné otázky považuji za vhodně vybrané. V úvodu jich doktorand formuluje celkem 6 (viz též str. 3 autoreferátu). Domnívám se, že si dokázal obstarat dostatek materiálu z dobového tisku, aby každou z nich dokázal zodpovědět, a mohl tak opřít svou analýzu o dostatek relevantních a pramenně podložených argumentů.

Cíle práce, jež jsou poněkud roztroušeny v úvodu a výkladu o metodologii, považuji za splněné na odpovídající úrovni. Ivo Možný, když analyzoval otázku „Proč tak snadno?“ došlo k rozkladu socialistického systému v roce 1989 se zaměřil na studium fungování ekonomiky a významu klientských sítí, Melichar při otázce „Proč tak snadno?“ mohlo dojít k ustavení komunistické diktatury v roce 1948 odpovídá čistě skrze analýzu dobového levicového diskurzu. Bylo by možné namítnout, že bez zakomponování geopolitických faktorů, parametrů politického systému, stranického štěpení i štěpných linií uvnitř společnosti, pojednání zůstane nutně neúplné. Na jeho obranu jako školitel si dovoluji poznamenat, že jeho cílem byla od počátku analýza diskurzu a postižení jeho kontinuit v dlouhé časové perspektivě a nikoli komplexní analýza situace v období třetí republiky. A jsem přesvědčen, že tento cíl splnil zcela akceptovatelně.

III. Připomínky k disertační práci [jsou-li nějaké]

Na jedné straně musím uznat, že mé – k prvním verzím rukopisu – četné námítky se doktorand snažil v maximální míře vyslyšet, a proto by nebylo spravedlivé, kdybych nyní uplatňoval námítky, jež jsem mu nesdělil během psaní dizertace. Z těch, co jsem sdělil a nezbyval již čas na náležitou nápravu, bylo nevyrovnané pokrytí všech sledovaných období. Na disertační práci je až příliš patrné, že pro období druhé světové války – a to jak ve vztahu k domácímu prostředí, tak i exilovému – má Melichar pramennou základnu probádání daleko méně, než k období meziválečnému a k éře třetí republiky. I když mnohé doplnil, zůstává tato slabost zjevnou.

Zároveň se domnívám, že metoda diskurzivní analýzy se nakonec ukázala být méně efektivní, než se – mně i doktorandovi – původně jevila. Jakkoli je z textu dizertace zjevné, že doktorand prostudoval velké množství pramenů a v jejich interpretaci si počínal velmi uvážlivě, výsledná zjištění vlastně nakonec příliš nevybočují z rámce očekávatelného.

IV. Případné dotazy k obhajobě

Při svém vlastním pramenném studiu meziválečného technokratického hnutí jsem často narážel na alternativní interpretace vztahů v rámci triády Evropa-Amerika-Rusko, než jaká jsou obvyklá dnes pod vlivem jednak dědictví Studené války a i pozdější expanzivní politiky samostatného Ruska. Zatímco dnes dominuje dělení Evropa a Amerika na straně jedné a Rusko na straně druhé, v meziválečném období jsem na něj narazil méně často, než bych čekal. Naopak jsme to my, kdo si toto dnešní dělení přenáší jako interpretační rámec do meziválečného období. Až příliš často jsem naopak narážel na dělení Rusko a USA na straně jedné jako nositelé nového světa a Evropa jako starý, odcházející svět na straně druhé. Obdobně v jiných výzkumech jsem narážel na snahy o přiblížení rooseveltovské politiky Nového údělu evropskému čtenáři ve třicátých letech pomocí tvrzení, že jde o americkou analogii fašismu. Proto bych se dovolil zeptat na autorův názor (opřeny o prameny) v této věci, tj. nakolik je percepce bipolarity ve studenoválečné formě přítomna již v meziválečném období a nakolik se naopak objevují zmíněné percepce alternativních konstelací v aktérských interpretacích?

V. Závěr

Domnívám se, že všechny požadavky na úspěšné absolvování doktorského studia byly splněny a že dizertační práce svou kvalitou odpovídá standardům, které na tento typ absolventských textů jsou na FFUK kladeny. Předloženou disertační práci proto předběžně klasifikuji jako *prospěl*.

V Praze, dne 11.9.2024

Doc.PhDr.JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.